

Arkivnr: 2017/1360-6
Saksbehandlar: Sveinung Klyve

Saksframlegg

Saksgang

Utval for kultur, idrett og regional utvikling
Fylkesutvalet

26.04.2017
03.05.2017

Høyringsuttale - søknad om uttak av vatn frå Onarheimsvatnet til Alsaker Fjordbruk i Tysnes kommune

Samandrag

Søknaden er frå Alsaker Fjordbruk AS om uttak av vatn til settefiskproduksjon på eksisterande anlegg i Onarheim. Det er søkt om å ta ut vatn frå Onarheimselva og å regulere Onarheimsvatnet mellom kote 111 (LRV) og kote 112,5 (HRV) med slepp av minstevassføring på 70 l/s forbi inntaket 24 moh. og ned til sjø, heile året.

Anlegget produserer i dag rognkjeks som vert nytta som reinsefisk i oppdrettsanlegg. Dei har også konsesjon for produksjon av smolt. Anlegget har tidlegare vore i drift som smoltanlegg, og hadde då inntak av vatn frå elva, med Onarheimsvatnet som hovudmagasin. Vatnet renn i det naturlege elveløpet 1450 meter ned til inntaket. Dei fysiske installasjonane i vassdraget ligg att frå tidlegare produksjonsperiodar og omfattar dam i Onarheimsvatnet, inntak frå elva på kote 24, vassleidning langs elvebreidda ned til anlegget, og utløp i sjøen nedanfor vegen. Tiltaket kan i periodar føre til nedtappa Onarheimsvatn og redusert vassføring nedanfor dammen i Onarheimsvatnet

Alsaker Fjordbruk ha planar om å intensivere produksjonen ved å nytte oppvarma vatn og nytte produksjonskapasiteten i anlegget jamnare over tid. Ein vil og utvide anlegget til å produsere postsmolt ved bruk av sjøvatn og resirkuleringsteknologi. Det vil vere kapasitet til å produsere opp mot 4 millionar smolt årleg. Området er omfatta av ein reguleringsplan. Søknaden skal no behandlast av NVE etter vannressurslova.

Fylkesrådmannen meiner at søknaden om uttak av vatn og regulering av Onarheimselva kan vere konflikt i høve til almenne interesser, knytt til friluftsliv, kulturmiljø, landskap og anadrom fisk. Kunnskapsgrunnlaget som er presentert i søknaden er ikkje tilstrekkeleg til å vurdere relevante interesser på utfyllande måte. NVE bør nytte høvet til sette krav om oppretting av tidlegare inngrep som kan bidra til å redusere negative konsekvensar for natur og miljø. Det er særleg viktig å betre tilhøva for sjøaure i vassdraget. Søkjar bør påleggast å utvikle framtidig settefiskproduksjon med RAS-teknologi for å sikre at uttak av vatn frå vassdraget vert tilpasse det reelle behov. Fylkeskommunen meiner difor det ikkje er sikkert at det er behov for å opne for meir uttak av vatn frå vassdraget eller å regulere Onarheimsvatnet. Det er viktig å sikre minstevassføring i elva. Slik vassføring er det ikkje i dag.

Forslag til vedtak

1. Hordaland fylkeskommune rår frå konsesjon slik søknaden er presentert og ber om ytterlegare utgreiingar av saka. Kunnskapsgrunnlaget som er presentert i søknaden er ikkje tilstrekkeleg til å vurdere dette på ein god nok måte i høve til behov for vatn, friluftsliv, landskap og anadrom fisk.
2. Den reduserte vassføringa kan få negativ verknad på opplevingsverdiane knytt til kulturmiljøet. Det må difor takast omsyn til kulturlandskapet slik at desse verdiane ikkje vert redusert.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Bård Sandal
fylkesdirektør regional utvikling

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 05.04.2017

Prosjektskildring teke frå søknaden:

Alsaker Fjordbruk AS søker NVE om konsesjon etter vannressursloven § 8 for sitt noverande vannuttak for settefiskanlegget Onarheim Bruk AS (reg nr H/T 0001) på Onarheim i Tysnes kommune

i Hordaland. Det vert søkt om:

1. Uttak av vatn fra Onarheimvassdraget på 10 m³/min (0,17 m³/s) 24 moh.
2. Regulering av Onarheimvatnet mellom HRV 112,5 moh. og LRV 111 moh.
3. Det vert søkt om slepp av minstevassføring på 70 l/s forbi inntaket 24 moh. heile året.

Bakgrunn for søknaden er setjefiskanlegget sin foreståande søknad om utviding av produksjonen, men

innanfor ramma av eksisterande uttak på 10 m³ vatn/min og gjeldande regulering av Onarheimsvatnet. Anlegget har alle privatrettslege avtalar på plass for sitt eksisterande uttak og reguleringa av Onarheimsvatnet skjer ved tapping fra ein gammel dam.

Alsaker Fjordbruk AS ønskjer å sikre sine matfiskanlegg i sjø med smolt av god kvalitet fra eigne anlegg.

Selskapet sin framtidige vekst i sjø må då planleggjast fleire år i førevegen med tilrettelegging av smoltproduksjon. Yngel- og smoltproduksjon er eit betydelig forretningsområde for selskapet, og ein har også langtidskontrakter for levering til eksterne kunder.

Geografisk plassering av tiltaket

Onarheim Bruk AS ligger på Onarheim i Tysnes kommune i Hordaland fylke, ved utløpet av Onarheimsvassdraget (figur 1).

Dagen sin situasjon og eksisterande inngrep.

Anlegget har dreve settefiskproduksjon på lokaliteten sidan 12. mai 1978, og har i dag konsesjon på

produksjon av 0,6 mill sjødyktig setjefisk. Alsaker Fjordbruk AS planlegg å intensivere utnyttinga av

eksisterande anlegg ved både å nytte oppvarming av vatn for dermed å korte inn på produksjonssyklus,

og ved å utnytte heile produksjonskapasiteten i anlegget jevnare over tid. Ved anlegget på Onarheim

vert det no planlagt utviding for også å inkludere produksjon av postsmolt ved bruk av sjøvatn og resirkuleringsteknologi. Historisk tilgjengeleg ferskvassmengde vil i eit slikt perspektiv kunne vere utgangspunkt for ei vesentleg auke i konsesjonsramme, uten at det vil skje nokon fysiske endringar i

verken vassdragsanlegg eller vassuttak i samband med denne søknaden. Anlegget har ingen konsesjon frå NVE for uttak av vatn. Bjølve Bruk AS fikk 15. februar 2001 utvida konsesjonen frå 200 000 til 600 000 setjefisk etter utvidingsøknad fra forrige eigar Laschinger Smolt

AS i 1999. Ved tildeling av konsesjon var det spesifisert som ei forutsetjing at det skulle takast kontakt

med NVE for å avklare om uttak av vatn var konsesjonspliktig i forhold til vannressurslova.

Vassdraget har vore regulert i samband med sagbruksaktivitet heilt sidan 1792, og opprinneleg var partane fordelt på både grunneigarane ved Onarheim og Elsåker. Nå er dette endra noko ved oppkjøp. Settefiskanlegget leiger i dag vassrettane frå Onarheim Bordsag.

Figur 1. Oversiktskart over Tysnes med Hardangerfjorden og anlegget Onarheim Bruk AS ved Utløpselv til Onarheimsfjorden vist med raud firkant

Teknisk plan for det omsøkte alternativet:

Planlagt utviding vil skje innanfor rammene av eksisterende anlegg, men det vil bli foretatt investering i

energianlegg som skal sikre jevn og optimal vassstemperatur for fisken. Dette vil resultere i at produksjonstida kortast ned betrakteleg til 17 veker frå innsett av 10 g fisk til uttak av smolt. Ein vil dessuten foreta hyppige innsett av yngel i produksjonsanlegget, slik at karvolumet vil bli utnytta heile

tida. Eksisterande anlegg vil då kunne produsere maksimalt 4 millioner smolt, mot dagen sin konsesjon på 0,6

millionar. Denne auka effektiviteten skyldast bruk av jevn og optimal veksttemperatur sett i forhold til ein

produksjon der veksttemperaturen vert styrt av den naturlege vassstemperaturen gjennom året. Vidare vert det planlagt etablert eit anlegg for postsmoltproduksjon med resirkulering og hovudsakeleg utnytting av sjøvatn. Til dette trengs likevel eit lite og kontinuerlig innslag av ferskvatn,

som vil skje innanfor noverende etablerte og her søkte ramme for vassuttak.

Fordeler og ulemper ved tiltaket

Fordeler

Søkt utvida konsesjon vil sikre jevn vassstilgang til ny og intensivert produksjon på setjefiskanlegget,

og til sjøvassavdeling for produksjon av postsmolt opp til 0,5 til 1,0 kg fisk. Anlegget vil gje arbeidsplassar både lokalt og ved produksjon av smolt til Alsaker Fjordbruk AS sin øvrige aktivitet i regionen. Meir aktivt bruk av magasinet i Onarheimsvatnet vil redusere flaumproblemtikk i utløpselva.

Ulemper:

Omsøkte vassuttak er i hovudsak tilsvarande eksisterande praksis, men det vil kunne medføre ein litt

meir aktiv bruk av eksisterande godkjende magasin i Onarheimvassdraget. Det kan i kortare periodar medføre

redusert vassføring nedstrøms dammen i Onarheimsvatnet. Det er foretatt ein enkel konsekvensvurdering i samband med denne søknaden, og det er ikkje påvist ulemper ved tiltaket utover eksisterande situasjon i vassdraget.

Figur 2. Den gamle stemma i utløpet av Onarheimsvatnet, der innsjøen kan senkast med inntil 1,5 meter.

Figur 3. Detaljkart over tiltaksområdet, med inntaksdam oppe i elva (24 moh) etablert ledningstrasé ned til anlegget og eksisterande anlegg nedanfor vegen ved utløp mot sjøen.

Figur 4. Onarheimsvatnet er mykje brukt til friluftaktivitetar. Med veg heilt fram og tilrettelegging for familiar og tilgang til båt og kanoar, blir vatnet attraktivt også for fritidsfiske

Naturvernområde:

Det er ingen område eller objekt i nærleiken av Onarheim som er verna i medhold av naturvernloven

(nasjonalparker, naturreservat og landskapsvernområder).

Direktorat for naturforvaltning (DN) starta i 2009 opp planarbeidet med utgreiing av 17 foreslåtte marine verneområde. Onarheimsfjorden er ikkje på denne lista.

Onarheimsvassdraget er ikkje med i verneplan for vassdrag.

Onarheimsvassdraget og Onarheimsfjorden er ikkje på lista over nasjonale laksefjordar eller laksevassdrag, som er oppretta for å sikre dei viktigaste laksebestandane særskilt beskytting i vassdrag og fjordområde.

Søkjær si vurdering av konsekvensane

Fisk og ferskvassbiologi

Søkjar skriv at Onarheimselva ikkje har eigen bestand av sjøaure eller laks, og fisken som gyt her er feilvandra frå andre vassdrag, eller det er rømt oppdrettslaks. Anadrom strekning kan gå opp til dagens inntak på kote 24 ved eit lite fossefall på 3-4 meter. Søkjar er ikkje sikker på om dette og utgjer naturleg hinder for anadrom fisk. Det ligg ein ny foss 30-40 meter ovanfor inntaket, og søkjar meiner at strekket i alle høve gjev dårlege gytetilhøve. Nedre del av vassdraget er prega av forbygging, noko som gjer at det er lite grunnlag for fiskeproduksjon her.

Vegetasjonen langs elvekanten er fjerna eller redusert.

Planlagt vassforbruk, med slepp av minstevassføring til nedre anadrome strekning, er etter søkjar si oppfatning ivareteke innanfor dagens reguleringsregime i Onarheimsvatnet.

Søkjar meiner og at regulering av Onarheimsvatnet ikkje vil påverke auren i sjølve vatnet, då nedtappinga vil vere avgrensa til vinterhalvåret. Samla sett er konsekvensane for fisk og ferskvassbiologi sett til *liten negativ*.

Landskap og friluftsliv

Nedbørsfeltet til Onarheimsvatnet er stort og variert med fjell, skog, vatn og kulturlandskap.

Det er mykje nytta til friluftaktivitetar, då Onarheimsvatnet ligg lett tilgjengeleg ved veg.

Kanopadling og andre familieaktivitetar er populært.

Nedtapping av vatnet vil i hovudsak skje i perioden desember – april, og søkjar meiner at området då er i lite bruk. Redusert vassføring vil ikkje verke inn på landskapet nede ved Onarheim i og med at vassføringa i hovudsak vil vere redusert om vinteren. Søkjar har vurdert tiltaket til å ha *liten negativ* konsekvens både for landskap og for friluftsliv.

Verknad for terrestrisk biologisk mangfold:

Det er ikkje påvist fuktkrevjande naturtypar som fossesprøytsone, bekkekløft eller nordvende bergveggar til elva nedstrøms uttaket. Næraste naturtyperegistrering i Naturbasen er ein rik edelløvskog (verdi B – viktig) ved Elsåker og ein rik edelløvskog (verdi B-viktig), som ikkje ligg til den berørte delen av vassdraget.

I Artsdatabanken sitt Artskart er det registrert to raudliste lavarter: kystblåfittlav (*Degelia atlantica*) og

Pachypiale carneola, begge med status sårbar, (Kålås mfl. 2010), i nærleiken av Onarheim kyrkje.

I

tillegg er det registrert alm og ask i edelløvskogane som er nemnt ovanfor. Fleire raudlista fuglearter er også registrert i Onarheim: teist, vipe, høsehauk og bergirisk. Ingen

av desse har ein økologi som tilseier at Onarheimselva er av betydning som leveområde.

Samla sett har det terrestriske biologiske mangfaldet knytta til sjølve Onarheimselva liten verdi.

Og vil heller ikkje ha virkning for raudlistearter, meiner søkjar.

Kulturminne

Eksisterande røyrledning ligg nedgravd langs vassdraget forbi Onarheim kyrkje. Det blir ikkje foretatt

ytterlegare tekniske inngrep langs vassdraget. Tiltaket har ingen verknad for kulturminne, meiner søkjar.

Avbøtande tiltak:

Det er planlagt slepp av minstevassføring på 70 l/s i nedre del av

Onarheimselva og det er god vassdekning i kulpane oppom vegbrua sjølv ved låge vassføringar.

Heile den produktive strekninga nedstrøms inntaket og oppom flo-målet ved vegbrua, er på 170 m lengde med eit samla areal på oppunder 700 m². Elvestrekninga er samla sett vurdert å ha så små

biologiske verdier, at eit slepp tilsvarande halvparten av normal lågvassføring er vurdert å vera nok.

I Onarheimselva nedenfor inntaket, kan periodar med lite vatn ha vore ei av årsakene til at gyting av anadrom fisk synest å vera sporadisk. Det er difor foreslått slepp av minstevassføring på 70 l/s, noko som vil vere gunstig for å avbøte problem for årsyngel av fisk i elva. Samla sett vurderast tiltaket å ha liten negativ virkning for fisk og ferskvassbiologi, meiner søkjar.

Fylkesrådmannen sine merknader

Landskap og friluftsliv

Fylkesrådmannen meiner at søkjar undervurderer konsekvensane for kulturminne, landskap og friluftsliv knytt til senking av vasstand i Onarheimsvatnet og endra vassføring i vassdraget. Området vert nytta av lokalbefolkninga og tilreisande, og det er viktig at områda i og langs vassdraget ikkje får reduserte bruks- og opplevingskvalitetar, både sommar og vinter. Kunnskapsgrunnlaget om bruken i samband med friluftsliv er etter vår vurdering ikkje utfyllande. Verdien og bruken av området bør difor kartleggjast betre.

Anadrom fisk og anna naturmangfald

Tidlegare utførte inngrep i vassdraget har ikkje vore handsama i NVE. Når det no vert søkt om løyve etter vassressurslova er det viktig å gjere utfyllande vurderingar også etter naturmangfaldlova. Vilkår om minstevassføring vil inngå i ein eventuell konsesjon.

Det er sjøaure i nedre del av vassdraget. Det er truleg at inntaksområdet ved kote 24 har hindra fisken sin naturlege vandring opp vassdraget. Fylkesrådmannen meiner at omsyn til anadrom fisk må vurderast ut frå opphavleg tilstand i vassdraget. Vi viser til den kritiske situasjonen for sjøaurebestandane i Hardangerfjorden. NVE bør nytte høvet til å sette vilkår som kan bidra til å reetablere bestanden av sjøaure i dette vassdraget. Ein bør også vurdere å byggje laksetrapp forbi fossen der vassinntaket til anlegget i dag er.

I søknaden er det vist til at prøvefiske i Onarheimsvatnet viser bra vasskvalitet og fin bestand av aure. Dette er viktig for bruk av vatnet til friluftsliv og fiske.

I vann-nett ligg vannforekomsten inne saman med alle bekkar på Tysnes og er definert med god økologisk tilstand. Dette er misvisande fordi det ikkje fangar opp dei inngrepa som er gjort i dette vassdraget. Dette vassdraget burde vore definert som eigen vassforekomst som er sterkt modifisert i vann-nett.

Fylkesmannen i Hordaland har allereie handsama denne saka og er negativ til tiltaket og meiner det er mangelfullt utgreidd etter naturmanfaldlova.

Vassbehov

NVE må sette krav til søkjar om bruk av best tilgjengeleg teknologi. Eit moderne settefiskanlegg kan driftast ved bruk av resirkuleringsanlegg (RAS-teknologi), noko som reduserer trong for uttak av vatn vesentleg. Fylkesrådmannen meiner difor det ikkje er sikkert at det er behov for å opne for meir uttak av vatn frå vassdraget eller å regulere Onarheimsvatnet. Det er viktig å sikre minstevassføring i elva. Slik vassføring er det ikkje i dag.

Kultur:

Hordaland fylkeskommune ved Fylkeskonservatoren har vurdert saka som regional styresmakt for kulturminnevern.

Vi har i dag ikkje kjennskap til automatisk freda kulturminne eller andre kulturminne med høg verneverdi ved Onarheimsvatnet. På Onarheim ligg fredningsområdet til Onarheim tingstad og gildestad (Askeladden id. 222600) som er automatisk freda jf. kulturminnelova § 4 første ledd bokstav f. Kulturminneområdet avgrensing følgjer Onarheimselva i vest, terrassekanten i nord, eksisterande veg i aust og til sjøen i sør. Området ligg og innafor omsynssone H570_38 Kulturmiljø, Onarheim i kommuneplanen til Tysnes.

I søknad er det oppgitt at eksisterande røyrleidning, som ligg nedgrave lang vassdraget forbi Onarheim kyrkje skal nyttast vidare og det er ikkje planlagd nye tekniske inngrep langs vassdraget. Vi kan difor ikkje sjå at tiltaket det vert søkt om vil føre til direkte skade på kulturminnet. Den reduserte vassføringa kan få negativ verknad på opplevingsverdiane knytt til kulturmiljøet. Det må difor takast omsyn til kulturlandskapet slik at desse verdiane ikkje vert redusert.

Då saka gjeld areal i sjø er saka sendt over til Bergens Sjøfartsmuseum. Fylkeskonservatoren har ikkje motteke uttale frå museet enno og brev frå dei vert difor ettersendt.

Elles gjer vi merksam på meldeplikta etter kulturminnelova § 8, 2. ledd. Dersom automatisk freda kulturminne som gjenstandsfunn, flekkar med trekol eller konstruksjonar vert avdekt under gjennomføring av tiltaket, må dette straks meldast til Hordaland fylkeskommune, og arbeid stansast til funnet er vurdert.

Konklusjon

Fylkesrådmannen meiner at søknaden om uttak av vatn og regulering av Onarheimselva kan vere konflikt i høve til ålmenne interesser, knytt til friluftsliv, kulturmiljø, landskap og anadrom fisk. Kunnskapsgrunnlaget som er presentert i søknaden er ikkje tilstrekkeleg til å vurdere relevante interesser på utfyllande måte.

NVE bør nytte høvet til sette krav om oppretting av tidlegare inngrep som kan bidra til å redusere negative konsekvensar for natur og miljø. Det er særleg viktig å betre tilhøva for sjøaure i vassdraget. NVE bør vurdere om søkjar skal utgreie settefiskproduksjon med RAS-teknologi for å sikre at uttak av vatn frå vassdraget vert tilpasse det reelle behov. Det er viktig å sikre minstevassføring i elva. Slik vassføring er det ikkje i dag. Fylkesrådmannen rår frå konsesjon slik søknaden er utgreidd og presentert.